

ŞİDDETLİ RET EDİCİ ANA BABA TUTUMU

Şiddetli ret edici modelde ki ailelerde çocukların söz hakları yoktur, çocukların kişilik yapıları, zeka düzeyleri beğenilmez. Çocuğa karşı sürekli hayır kelimesini kullanan büyükleri çocuğun kişilik gelişimini, hayatı algılayışlarını, özgürlük ve bağımsızlık duygusunu dikkate almaz. Daha çok çocuğun başaramadıkları üzerinde durulur ve çocuk yoğun eleştiriler alır. Çocuğun iyi ve olumlu yönlerinden çok, çocuğun devamlı kötü ve olumsuz yönleri üzerinde durulur.

Çocuğun ihtiyaçları, yaşına bağlı gereksinimleri vs. çocuğa ilişkin hiç bir şey dikkate alınmaz. Aile ve çocuk arasındaki ilişki soğuk, kopuk ve genelde ailenin emirleri üzerine kuruludur. Bazen bir ebeveyn bu tutumu edinmişken bazen de her ikisi böyle davranır.

Bu ailelerde genellikle anne-baba arasındaki iletişimde aynı düzeydedir ve negatif yönlüdür. Aile sıcak, sosyal ve güven verici havadan kesinlikle yoksun olmakla birlikte sürekli gerilim, çatışma, kavga, bağırma üzerine iletişim kurmuştur. Bu ailelerde çocuk bir köle misali ne denirse onu yapmakta, aileden uzak kalmaya özen göstermekte, sevginden yoksun, üzgün, anlaşılmamış bir şekilde büyümektedir.

Reddedici tutumla yetişen çocukların özellikleri

Kaygılı ve kendine güvensizdir

Tutarsız, kararsız, sıkıntılıdır.

Suçluluk duygusu yoğun bir şekilde yaşanır.

İnsanlarla arası ilişkilerde başarısızdır, eş bulmakta zorlanır.

Saldırgandır, isyankardır, sürekli çatışma halindedir.

İnsanların haklarına saygı göstermezler.

KAYITSIZ VE PASİF ANNE BABA TUTUMU

Pasif ve kayıtsız ebeveyn , çocuğun davranışları karşısında “ilgisiz ve kayıtsız” davranışlar sergileyen anne babadır. Bu tutum içindeki anne babalara göre çocukların davranışlarını hoş görmek gerekir. Bu tutumda ki anne babalar hoşgörü ile ilgisizliği karıştırmaktadır. Çocuğun yanlış ya da doğru yapması aileler için önemli değildir. Bu tip ailelerde çocuk fiziksel ve duygusal yalnızlığa itilmektedir.

Bu tutum içindeki ailelerin kayıtsızlığı çocuklar tarafında dahi hissedilmekte çocuk kendisinin önemsenmediğini, varlığının veya yokluğunun bir anlamı olmadığını düşünmektedir. Çocuk danışanlarla yapılan bazı görüşmelerde, çocuk eve erken gitmem veya geç gitmem ailem tarafından fark edilmiyor, hangi saatte gitsem de ailem karışmıyor diye ifade edilmektedir. Bu ailelerde önemli olan çocuğun aileye problem yaşatmamasıdır. Çocuk problem yarattığı zaman ise aile çocuğu sert bir şekilde uyarıp, düzelmesi için tehdit eder.

İlgisiz kayıtsız tutumla yetişen çocukların özellikleri

- Çocuk dikkat çekmek için saldırgan ve huysuz davranabilir.
- İnsanlarla ilişki kurmanın temeli aile olduğu için, bu temelden yoksun yetişen çocuk iletişimde yetersiz kalmaktadır.
- Sözlü iletişim yetersizliğinden dolayı dil gelişiminde gecikme, konuşma bozuklukları ortaya çıkabilir.
- Özgüven eksikliği yaşabilir.
- Hayata karşı kaygısız ve yetersizlik duyguları besler.

BASKICI , OTORİTER,KATI VE SIKI ANNE BABA TUTUMU

Çocuğu sürekli baskı altında, bir amaç için yetiştirmeye çalışan, onun isteklerini dikkate almayan bir tutum içinde olan aile modelidir. Çocuğun sorumluluk almasına müsaade edilmez, hayatının tüm ipleri ailelerin elindedir. Çoğunlukla anlayışsız, hoşgörüsüz, katı ve baskıcı bir tutum içindedirler. Bu ailelerde disiplin adı altında bazen farkına vararak bazen de farkına varmadan baskı uygulanır. Çocukların en küçük hataları bile sert bir şekilde karşılanır. Çocuktan kurallara sorgulamadan uyması beklenir, evde her şey kurallara ve saatlere bağlıdır. Uyku saatleri bellidir, yemek yeme saatleri bellidir, ders saatleri bellidir, vs.

Sürekli baskı altında tutulan çocukların ileriki yaşlarda ahlak düzeyleri "Kohlberg Ahlak Gelişimi" kuramındaki gelenek öncesi dönemin itaat-ceza aşamasında kalır. Kural koyucular yoksa kurallar çiğnenebilir düşüncesi ile kurallara bakan bir insan olur. Toplumumuzda yapacağımız çok basit bir gözlemde dahi bu sonuca ulaşabiliriz. Trafik kurallarını, hukuk kurallarını, vs. kuralları otorite (polis) yoksa çiğnerler. Çocukluk döneminde sürekli kurallar ile yönlendirilenler ileriki yaşlarda hiçbir kuraldan hoşlanmayacakları için, kurallar arkasında yatan toplumsal düzen iyiliğini göremezler.

Bu ailelerde anne-babalar sürekli haklıdır, kesinlikle hata yapmazlar ve çocuğun seviyesine inmezler. Baskıcı ve otoriter ailenin verdiği eğitimde ceza verici bir yaklaşım vardır. Aile cezayı iyi bir ders olsun, bir daha hata yapmasın mantığı ile verilir.

Otoriter bir ailede yetişen çocukların özellikleri

- Stresli, saldırgan, tedirgin çocuklardır
- Kendilerine güvensizdirler.
- Sessiz çekingen başkalarının etkisinde kolayca kalabilen çocuklardır, genelde başkaların kararlarını uygularlar.
- Sürekli eleştirildiği için aşağılık duygusu geliştirebilir, suçluluk duygusuna sahipler.
- Dış kontrol etkisinde oldukları için yaşamları sanki kendi yaşamları değilce çevrelerinin yaşamlarıymış gibi hissederler.

DENGESİZ, KARARSIZ VE TUTARSIZ ANNE BABA TUTUMU

Çocukların davranışlarına farklı zamanlarda farklı şekillerde yaklaşım tutumudur.. Bu durum daha çok anne veya babanın o anki psikolojik durumu ile ilintilidir. Genel ” babanın iyi saatine denk getirelim” cümlesinin kurulduğu ailelerdir. Bu durumda çocuk neyin doğru neyin yanlış olduğunu anlayamamaktadır. Çünkü ailenin psikolojik durumuna göre çocuğa karşı tavır değişmektedir.

Tutarsız anne baba tutumlarının bir diğer örneği ise anne ve baba arasındaki tutarsızlıktır. Anne ve baba farklı disiplin anlayışları geliştirebilirler. Anne ve babalar samimiyetlerini yitirmeden ortak tavır geliştirmelidir. Önemli olan çocuğa neyin yanlış neyin doğru olduğunu öğretirken ortak anlayış geliştirmektir. Bunu yaparken samimiyetin kaybolmaması gerekir. Yani anne veya babadan hiçbir rol yapmamalıdır. Baba çocuğa bir suç işlemesi sonucunda bir ceza verdiğinde anne hemen annelik şefkati ile çocuğunu kucaklayıp sevmemelidir. Çocuk zararlı bir şey yaptığında anne akşam babana söylerim deyip geçiştirmemeli kendisi müdahale etmelidir.

Bu tip ailelerde anne-babalarda birbirlerine karşı tutarsız davranmaktadır. Birbirlerine bazen bağırıp, bazen de sevgi gösterirler. Çocuk gelecekte eşine karşı nasıl davranacağı konusunda davranış şekli oluşturamamaktadır.

Toplumumuzda anne babaların çocuklar hakkındaki tutarsız ve ayırıcı davranışlarından bir başkası ise kız erkek çocuk ayırımıdır. Genelde erkek çocuklar kız çocuklara oranla daha ayrıcalıklıdır. Bu durum genellikle kız çocuklarının silik, çekingen, korkak olmalarına neden olur. Toplumumuzda görülen kadın cinayetleri, kadına şiddet vs problemlerin temel kaynağı ailelerin çocuk yetiştirme tarzıdır.

Büyük çocukların yetiştirme tarzı ile küçük çocukların yetiştirilme tarzları arasında da farklılıklar görülmektedir. İlk çocuğu yetiştirirken daha otoriter, kuralcı ve hatalı olurken, ortanca çocuklarda biraz daha esnek davranılmakta, küçük çocuklarda ise daha sevecen ve hoşgörülü olunmaktadır. Anne babaların küçük çocukları daha fazla koruduğu, büyük çocuklara ise erken yaşta fazla sorumluluk yüklediği de diğer bir gerçektir.

Dengesiz ve kararsız tutumla yetişen çocukların özellikleri

Aşırı saldırgan veya çekingen olabilirler.

Kaygılı, güvensiz bir kişilikte olabilirler.

Büyüdüklerinde karşısındaki insanlara güven duymaz, yalnızlık hissederler.

Tutarsız ve kararsız bir kişilik sergilerler.

Karar vermekte güçlük yaşarlar.

AMAÇSIZ HOŞGÖRÜLÜ ANNE BABA TUTUMU

Bu ailelerde amaç çocuğun özgür olması ve sınırsız hoşgörölü ile yetiştirilmesidir. Çocuğun davranışlarına hiçbir şekilde kısıtlama getirilmez. Çocuk bir başkasına zarar verebilir, birine hakaret edebilir, ders çalışmaya bilir, yemek yemeye bilir ama anne baba çocuğa yaptırım uygulamaz, çocuk tamamen istediği şekilde davranır. Bu tutum bir ailede sürekli olmasa da bazen çevremizde görebiliriz. Örneğin bir çocuğunun yanlış yaptığını bilmesine rağmen müdahale edilmeyen, yaptırım uygulanmayan durumlar gözlemiştir. Ev gelen misafire tükürmekten tutunda çeşitli hakaretlere varan kelimeler kullanan çocukların genelde gülerek karşılanması, çocuk işte deyip geçiştirilmesi bu tutuma örnek teşkil eder. Ancak bizim çocuk diye geçiştirdiğimiz durumlar çocuğun kişilik yapısını oluşturmaktadır. Bu ailelerde çocuğun kendisine ve çevresine zarar verebilecek davranışlarda bile denetimden uzaktır, aile müdahale etmez. Aile doğruyu ve yanlışını çocuğunun yaparak yaşayarak öğrenmesini ister, çocuğa neyi yapması veya neyi yapmaması konusunda bilgi verilmez. Oysa çocukların bizim rehberliğimize ihtiyaçları vardır.

Aile içinde çocuğun hakları sınırsızdır. Çocuğun nerede duracağı belirlenmemiştir.

Anne baba çocuğun yanlış davranışlarını görmekte ama 'iyi bir eğitim baskıcı değil, özgür olmalıdır' düşüncesi ağırlıkta olduğu için çocuğa sınırsız özgürlük tanınmaktadır. Aileler kendi çocukların özgürlüğü için bazen başka insanların özgürlüklerini kısıtladıklarının farkında olmazlar. 'Benim çocuğum ideal davranışlara sahip olmalı' demekte ve çocuğa az da olsa baskı yapmamaktadır. Anne baba çocuğun davranışlarına karışmamakta, kural tanımayan bu çocuklar okullardaki kurallarla karşı karşıya kalınca hayal kırıklığına uğramaktadırlar. Bu tutum ile yetişmiş çocukların en fazla zorlanacakları şey, toplumsal kurallardır. Okulda, iş yerinde, trafik, parkta, vs. toplumsal kuralların işlediği yerlerde, bu kurallara uymakta zorlanacak bazen yalnızlık yaşayacaktır.

Serbest anne baba tutumunda yetişen çocuklar bir müddet sonra anne babalarını denetim altına alırlar, şımarık olurlar. Anne babanın bu serbest tutumları ev içinde geçerli olduğu gibi ev dışında da geçerlidir. Tabii en büyük problem misafiriğe gidildiğinde veya başka çocuklarla karşı karşıya kalındığında ortaya çıkar. Böyle anne babalar hoşgörölü tutumlarından kolay kolay ayrılmak istemezler. Çocuğu en kolay yöntemle büyütmeaktedirler. Bırak ver de ağlasın, siz hiç çocuk olmadınız mı? Çocuğa karşı koymaktansa, anlık isteklerini yerine getirip ağlatmamak her zaman daha kolay olur.

Serbest tutumla yetişen çocukların özellikleri

- Herkes onlara hizmet için vardır,
- Her yerde, her zaman istekleri olmalıdır.
- Toplumsal kurallarla karşı karşıya kaldıklarında hayal kırıklığına uğrarlar
- Bencil, saygısız ve şımarıktır.

- Emir kipi ile konuşmayı çok severler.
- Toplumun vermediği hakları kendilerine tanımaya çalışırlar

MÜKEMMELİYETÇİ ANNE BABA TUTUMU

Mükemmeliyetçi anne babalar çocuklarından her şeyin en iyisini bekler. Çocuklar onlar için başkaları ile kıyaslanacak, sürekli özellikler yüklenecek, başka insanların beğenisini kazanacak, çok bilgi, iyi resim yapan, iyi müzik yapanı iyi satranç oynayan, bir nesneden öteye geçemez. Çünkü çocukların beklentileri önemli değildir önemli olan ailenin çocuktan beklentileridir. Bu tutumda olan anne babalar çocuklarını oldukları gibi kabul etmezler, her alanda çocuklarının kapasitelerini zorlarlar. Çocuk kaldıramayacağı bir yükün altına girer, beklentiler altında çocukluğunu yaşayamaz. Çocuklar hata yapamaz ve yaptığı zaman bedelini fazlası ile öderler. Anne babanın koyduğu kurallara çocuk uymak zorundadır. Önemli olan o kuralların yerine getirilmesidir. Mükemmeliyetçi anne babalar çocuklarından aşırı şekilde toplum kurallarına uymasını beklerler. Toplumsal kurallara uyma noktası bir çocuk için değilde sanki bir yetişkin için istenir. Çocuklar tıpkı bir büyük gibi yetiştirilir. Çocuk anne babanın koyduğu kurallara uymadığı zaman çocuğa verilen cezalar katı ve sert olmaktadır. Bu ailelerde anne-baba çocuk için gerçektende yoğun stres yaşamaktadır. Sürekli onu gözlemekte, davranışlarını yorumlamakta, en doğrusunu beklemekte, bunları yaparken de belli bir enerji harcamaktadır. Çocuk beklentiyi karşılamadığında bu harcanan enerji dile getirilir.” senin için” diye başlayan cümlelerle çocuğa duygusal baskı yapılır. Bu baskı sonuç vermediğinde bazen fiziksel şiddet bazen de psikolojik şiddet uygulanır.

Mükemmeliyetçi ailelerde yetişen çocukların özellikleri

- Genel davranışları siyah veya beyazdır. Bu çocukların gri tonları yok olur. Örneğin ya çok titiz yada çok dağınık olurlar.
- Kendilerine güvenleri yoktur
- Başarısızlık onlar için kabul edilemez.
- Okulda en büyük başarısızlıklarını grup çalışmasında yaşar, gruptakilerden kendisi gibi yapmalarını bekler, karşılık alamayınca gruba adapte olamaz.
- Eş seçimi ve olası bir evliliği yürütmekte zorlanırlar.
- Kendilerini yaşamaktan çok toplumsal kurallara bağlı, dış kontrol odaklı ve ahlak düzeyleri Piaget'nin dışsal kurallara bağlılık düzeyinde kalır.
- İş yaşamlarına çok sert ve yalnızdırlar.

AŞIRI KORUYUCU ANNE BABA TUTUMLARI

Bu ailelerde çocuğa gerekenden daha fazla özen gösterilir. Çocuk üstüne titrenilmesi gereken bir çiçek gibi sürekli korunmak, bir koruma çemberi içinde yaşamaktadır. Koruyucu tutum ailenin tümde olmasına rağmen daha çok anne ve çocuk arasında gözlenir. Geç kavuşulan, aşırı istenilen, tek çocuk, tek erkek veya kız çocuk gibi çocuklar genellikle abartılmış bir şekilde, gerçek sınırları

aşmış bir koruma çemberinde olurlar. Anne babalar çocuklarını el bebek gül bebek büyütürler. Genellikle bu tür çocuklar erken konuşup geç yürürler. Çünkü aile zarar gelmesin diye adeta kucaktan indirmez, tek başına bırakılmaz sürekli desteklenir. Aile tarafından çocuğun her çağrısına cevap verilir. Çocuğa zarar gelebilecek ortamlardan kaçınırlar. Ağlamasın, üşümesin, terlemesin, hasta olmasın, yorulup incinmesin, mikrop kapmasın diye aile üyeleri ellerinden gelen tüm gayreti gösterir. Bu tip ailelerde anne bu koruma güdüsünü çevresindeki çocuklara yansıttığı zaman, ev gelen misafir çocuğun bile sırtını sürekli kontrol eder, terlemişmi diye.

Bu ailelerde en büyük problem çocuğun gelişimine göre davranmasına fırsat verilmez. Aşırı koruyucu anne, çocuğuyla öyle bütünleşir ki onun büyüdüğünü ve olgunlaşabildiğini asla kabul etmek istemez. Çünkü bunu kabul ettikleri zaman kontrolü yitireceklerinden korkarlar. Bu tür anne babalar ergenlik çağında bulunan çocuklarına bile kendileri banyo yaptırmak isterler. Çocuğa evde, seçim konusunda pek söz hakkı verilmez. Bu ailede, çocuk büyümüş olmasına rağmen anne çocuğuyla yatmak ister. Sebep olarak da geceleyin çocuk korkulu rüya görürde korkarsa ben onun sesini duyamam, yanında olamam diye söylerler. Anne bu tür davranışıyla çocuğuna olan derin sevgisini dile getirdiğini ve çocuğuna yardım ettiğini düşünmektedir.

Bu türlü ailelerde özellikle anne, farkına vararak veya varmayarak ikincil kazançlarını elde etmektedir. Toplumda veya aile içinde göremediği saygı ve bağlılığı çocuğunda görmek için sürekli onunla ilgilenmekte, çocuğun tüm kararlarını vermekte, çocuk için eş seçmekte ve nihayetinde çocuğu kendisine bağımlı kılmaktadır. Hatta ister aile içinde ister aile dışında olsun çocuğa sorulan soruları anne cevaplamaktadır.

Aşırı koruyucu olan ailelerin öykülerine baktığımız zaman altında yatan farklı sebepler olabilir, bu sebepleri çözümlenmeden aile ile yapılacak görüşmelerin hiçbir yararı olmaz. Yaptığımız görüşmelerden elde ettiğim bir kaç sebep şu şekildedir; anne veya babadan birinin küçükken kardeşlerinden birinin vefat etmesi, kendi aileleri tarafından koruyucu yetiştirilmeleri, sürekli kaybetme korkusunun genellenmesi, aile içinde anne ve babanın birbirlerinde beklediği saygı, sevginin eksik olması ve bunun çocuğa yansıtılması gibi sebepler olabilir.

Korucu tutumla yetişen çocukların özellikleri

- Çevreye bağımlı, dış kontrol odaklı, özgüveni eksik olurlar.
- Sosyalleşemezler.
- Toplumla uyum göstermezler, toplumun onlara uymasını beklerler.
- Kendini gruba kabul ettirmekte zorlanırlar.
- Kararsız olurlar, risk almazlar.

KABUL EDİCİ, GÜVEN VERİCİ HOŞGÖRÜLÜ VE DEMOKRATİK ANNE BABA TUTUMU

Bu aileler çocuklarına yeteri kadar hoşgörü ve destek sunarlar. Anne baba çocuğunu olduğu gibi kabul eder, çocuğun özelliklerine gerçekçi yaklaşır. Çocuğa karşı sevgileri de saygıları da yeteri kadardır. Çocuğun ihtiyacı olan sevgiyi doğal bir şekilde verirler. Çocuğun özelliklerini gerçekçi değerlendirip ilgi ve yeteneklerini birler ve bu yeteneklerin gelişmesi için ortamlar hazırlayıp çocuğu desteklerler..

Anne baba birbirlerine ve çocuğa olan duygularında açık davranır. Aile içinde güven ve şeffaflık vardır. Bu güven ve şefkatin bir sonucu olarak birbirlerine kızgınlıklarını da rahatlıkla ifade edebilirler. Herkesin söz hakkının olduğu, kendini ifade edebildiği, kararlara katılım gösterebildiği huzurlu aile ortamları vardır. Çocuğa herhangi birşey dayatılmaz, çocuğa seçenekler sunulur ve tercih hakkına saygı gösterilir. Çocuğun yaptığı tercihlerin çerçevesinde çocuk desteklenir. Yanlış tercih yapabilme ihtimaline karşı ise çocuk doğru bir şekilde bilgilendirilir.

Aile içinde demokrasi olduğu için, aileyi ilgilendiren kararlarda çocuğun fikri alınır. Çocuk susturulmaz aksine konuşmaya teşvik edilir. Çocuğun fikri ne kadar saçmada olsa saygı ile dinlenir. Böyle ortamda çocuk aile ve toplum kurallarını bilir ve bu kuralların oluşumu, geliştirilmesi ve devam etmesi için katkıda bulunur. Çünkü aile kuralları çocuktan bağımsız koymaz aksine onunda fikirlerini alır. Anne ve baba sosyal öğrenmenin çocuk üzerinden etkili olacağını bildiği için iyi birer model olurlar. Çocuk belirli sınırlar içinde özgürdür. Çocuğa sürekli dinlendiği ve değer gördüğü için, yanlış yapacağı zaman yapılan uyarıya uyar.

Aile ortamı çocuğun beklentilerini, kimliğini, düşüncesini, kişiliğini yaşamaya müsait ise çocuğun kişiliği katılımcı, olgun, saygılı ve sevgi dolu olur.

Güven verici, destekleyici ailelerde yetişen çocukların özellikleri

- Toplumsal kurallara uyan, grup çalışmalarında başarılı çocuklardır.
- Toplumda kolay kabul gören, arkadaş edinebilen çocuklardır.
- Kişisel olarak mutlu olan çocuklardır.
- Özgüvenleri yüksektir, sorumluluk ve risk alabilirler.
- Özgür ortamlarda yetiştikleri için, özgürce düşünüp yaratıcı sonuçlar elde edebilirler.
- Evlilik yaşamları sakin ve huzur içinde olur.
- İş yerlerinde çalışkan, katkı sunan, söz ve sorumluluk alan bireyler olurlar.
- Aile içinde yaşanan sorunlarda dinlendiği için, toplumsal sorunlarda kayıtsız kalmayıp sorumluluk almak isterler.

Kaynak: www.psikolojiportali.com.tr